

(†) ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΤΕΣΗ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΡ. ΔΗΜΝΟΥ

Ο ΤΙΤΛΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΕΝ ΤΗ, ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διὰ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου (3 Δεκεμβρίου) 1833 διατάγματος «Περὶ διορισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου» διωρίσθησαν «πρὸς πνευματικὴν ἐπιστάσιαν καὶ διεύθυνσιν τῶν ἐπισκοπῶν»¹ Ἀρχιερεῖς προσωνομούμενοι Μητροπολίται ἢ Ἐπίσκοποι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι δι-
τήρησαν τόν, ὃν ἔφερον προηγουμένως, τοῦ Μητροπολίτου, τίτλον.²

Βραδύτερον ὅμως, διὰ τοῦ Σ'. τοῦ 1852, Νόμου «Περὶ Ἐπισκοπῶν καὶ Ἐπισκόπων καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς Ἐπισκόπους τελούντος κλήρου» ὁ μὲν Ἀθηνῶν ὡς ἰσόβιος, τῆς Ἱεράς Συνόδου, Πρόεδρος καὶ ποιμενάρχης τῆς βασιλευσύνης, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου, οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς τῶν, ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου, παροικιῶν ἐπιτο-
φορήθησαν Ἀρχιεπίσκοποι, καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἐπίσκοποι³, ἐπιτελοῦντες ἅπαντες τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα καὶ χρέη, ἐν τῇ λαχούσῃ αὐτῶν παροικίᾳ, ἀνε-
ξαρτήτως καὶ ἀκωλύτως καὶ ἀνευ σχέσεώς τινος καὶ ἀναφοράς ὑφισταμένου πρὸς προϊστάμενον τῆς, συνωδᾶ καὶ τῷ Συνοδικῷ Τόμῳ ἐξ, ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρ-
χιερέων συγκειμένης Ἱεράς Συνόδου, θεωρουμένης ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς· κατ' ἀκολουθίαν δὲ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν πε-
ριόδῳ, ἀπώλεσε τὴν, ἣν παλαιότερον εἶχεν, ἔννοιαν⁴.

«Ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἔγραφεν ἡ ἀπὸ 22 Δεκεμβρίου 1899 εἰ-
σηγητικὴ ἐκθεσις, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν, ἐν Ἑλλάδι, Ἐπισκοπῶν, εἰσήχθη
παρ' ἡμῖν καταχρηστικῶς, διὰ τοῦ Νόμου τοῦ 1852 ἐν ταῖς τελευταίαις δια-
τάξεσι τοῦ ὁποίου... ἐγένετο διάκρισις μεταξὺ Ἀρχιεπισκόπων ἐδρευόντων
ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ ἐπισκόπων ἐδρευόντων ἐν πρωτευού-
σαις ἐπαρχιῶν. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι πάντῃ ἀστοχος, τὸ πολὺ πολὺ δὲ
ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς τὴν ἀδοξὸν ἐποχὴν τῆς παρακμῆς τοῦ Βυζαντιακοῦ Κρά-

1. Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως ἔτ. 1833 ἀριθ. φύλ. 38. σ. 287 κ.ε. Δ. Ματαράγκα :
Δίκαιον Ἐκκλησίας - Πολιτείας Ἑλλάδος. Ἀθῆναι. 1937 σ. 69 κ. ε.

2. Δ. Ματαράγκα ἐνθ' ἄνωτ. σ. 71.

3. Ἀδτόθι σ. 212.

4. Χρυσ. Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν : Ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου : ἐν
«Θεολογία» ἔτ. 1935. Τ. ΙΓ'. σ. 294.

τους, καθ' ἣν ἐν ἀπουσίᾳ πραγμάτων ἐδημιουργοῦντο τίτλοι πομφολυγώδεις στερούμενοι πάσης σημασίας...»¹.

Ἐκ τῆς οὕτως, ἐν τῇ Ἑλλαδικῇ Ἱεραρχίᾳ, βαθμολογικῆς διακρίσεως ἐδημιουργήθη εἰς τὰς τάξεις Αὐτῆς τάσις «εἰς ματαιοδοξίαν καὶ ἀντιζηλίαν» μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀχθῆ ἡ Ἱ. Σύνοδος, τοῦ 1875, εἰς ἀπόφασιν ὅπως «ἐπειδὴ ἡ ὀνομασία τῶν παρ' ἡμῖν Ἀρχιεπισκόπων εἶναι ἀπλῶς τίτλος φιλὸς μὴ ἐφαρμοζόμενος τὸ παράπαν εἰς τὰ πράγματα» ζήτησῃ τὴν κατάργησιν τούτου «ὡς ὄξοντος κενοδοξίας καὶ ματαιότητος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀρχαίου γνησίου καὶ κανονικοῦ ὀνόματος τοῦ Ἐπισκόπου ἐξ οὗ ἐπέρχεται ἡ ἀδελφικὴ ἐν Χριστῷ ἰσότης καὶ ἰσοτιμία μεταξὺ πάντων, ἐν γένει, τῶν ἐν τῷ Κράτει Ἱεραρχῶν», ἀποστείλασα πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τὸ κάτωθι Αὐτῆς ἔγγραφον.

«Ἀριθ. $\frac{\text{πρωτ. 2259}}{\text{διεκ. 1057}}$

Ἐν Ἀθήναις τὴν ἀ'. 10ῆβριου 1875.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. Ὑπουργεῖον.

Περὶ τῆς κατὰ βαθμὸν ἰσότητος τῆς Ἱεραρχίας ἐν τῷ Κράτει.

Ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, σῶμα οὔσα διωργανωμένον, καὶ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ διοῦσα τὰ τὴν διοικητικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν διέποντα δύναται καὶ ὀφείλει νὰ τροποποιῇ καὶ μετασχηματίξῃ κατὰ τὰς χρείας καὶ τὰς περιστάσεις πρὸς κανονικωτέραν καὶ ρυθμικωτέραν λειτουργίαν τοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ. Οὕτω λ.χ. ἡ Σύνοδος σκεψαμένη ὅτι τὸ ἄμεσον, τῆς Ἐκκλησίας συμφέρον ἀπῆται, κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἵνα μεταχειρισθῆ τὸ μέτρον τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ οἰκονομίας ἐθέσπισεν, ἵνα, τοὺς ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων ὁμολογίας μεταβαίνοντας εἰς τοὺς ἑαυτῆς κόλπους δέχῃται μόνον τῷ χρίσματι τοῦ ἀγίου μύρου.

Ῥαούτως θέλουσα ν' ἀναφλέξῃ τὸν ζῆλον πρὸς μάθησιν καὶ νὰ ἀνυψώσῃ διὰ τῆς παιδείας τὴν τάξιν τῆς Ἱεραρχίας ἐν τῷ Κράτει, διατυπώσασα σχεδίασμα περὶ προσόντων τῶν, ὡς ὑποψηφίων Ἀρχιερέων, προτεινομένων καθυπέβαλεν ἀπὸ μηνῶν ἤδη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ μετὰ πάθου ἀναμένει τὴν ἐπιψηφίσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Πρὸς τούτοις βλέπουσα, ὅτι ὡς πρὸς τὴν βαθμολογικὴν τῆς, παρ' ἡμῖν, Ἱεραρχίας ἐπικρατεῖ εἰδὸς τι διακρίσεως ἀκαίρου καὶ παραχόρδου, ἐξ ἧς οὐ μόνον οὐδὲν πρακτικὸν προκύπτει ὄφελος, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἀφορμὴ δίδεται

1. Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ. Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις. 1901. σ. 107.

2. Β. Ἀτέση: Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον. Ἐν Ἀθήναις. 1948. Τόμ. Α'. σ. 5.

εἰς ματαιοδοξίαν καὶ ἀντιζηλίαν ἀναγκάζεται νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ. Ὁ ἐστίν, ἐπειδὴ ἐν τῷ Κράτει ὑπάρχουσι θρόνοι Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιεπισκόπων, ἐπομένως Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι· καὶ ἐπειδὴ ἡ ὀνομασία τῶν παρ' ἡμῖν Ἀρχιεπισκόπων εἶναι ἀπλῶς τίτλος φιλὸς μὴ ἐφαρμοζόμενος τὸ παράπαν εἰς τὰ πράγματα, διὰ τοῦτο ἡ Σύνοδος πρότεινει τὴν κατάργησιν αὐτοῦ, ὡς ἕξοντος κανοδοξίας καὶ ματαιότητος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀρχαίου, γνησίου καὶ κανονικοῦ ὀνόματος τοῦ Ἐπισκόπου, ἐξ οὗ ἐπέρχεται ἡ ἀδελφική, ἐν Χριστῷ, ἰσότης καὶ ἰσοτιμία μεταξὺ πάντων, ἐν γένει, τῶν, ἐν τῷ Κράτει, Ἱεραρχῶν.

Ὅτι δὲ ἡ πρότασις αὕτη τῆς Συνόδου εἶναι ὀρθὴ καὶ εὐλόγος καὶ σύμφωνα πρὸς τὸ φρόνημα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, δεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς, ἀπὲρ συνιστώμεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ὑπουργείου.

Τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξαπλουμένου τὸ πρῶτον ἀνὰ τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰς πρωτευούσας τῶν νόμων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς μοναρχίας, αἱ πρῶται χριστιανικαὶ κοινότητες, κατὰ λόγον φυσικόν, συνεκροτήθησαν ἐν ταῖς πόλεσι. Τοῦτο βεβαίως ἡμῖν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ (ἀ'. 5.). Ὡσαύτως διδασκόμεθα τοῦτο ἐκ τε τῶν ἄλλων ἀποστολικῶν ἐπιστολῶν καὶ ἐκ τῶν Ἠράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἐν αἷς μόνον ἐν ταῖς πόλεσι χριστιανικαὶ κοινότητες μνημονεύονται. Ἄλλ' εἰ καὶ τὸ κατ' ἀρχάς, ἀνὰ τὰς πόλεις, ὁ χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη, δὲν ἐβράδυνεν ὁμοίως νὰ διαδοθῇ καὶ εἰς τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία, ὡς ἐναργῶς μάρτυροῦσι, τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, πολλοί.

Οἱ χριστιανοὶ λοιπὸν τῶν ἐπιχωρίων κοινοτήτων, τὸ κατ' ἀρχάς, εὐαριθμοὶ ὄντες καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀποτελῶσιν ἰδίας κοινότητας ἐφοίτων, ὡς εἰκόσ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς, ἐν τῇ πόλει, κοινότητος, ἡμροῶντο τῆς ἱεραῆς μυσταγωγίας καὶ ἠγιάζοντο διὰ τῆς μεταλήψεως τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἀὔξανόμενον δὲ βαθμηδὸν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ἐπεμπεν αὐτοῖς ἕνα τῶν πρεσβυτέρων, ὅστις συνεκρότει καὶ διοργάνου τὴν χριστιανικὴν κοινότητα, ἥτις ἐξήρτητο ἀμέσως (ὡς καὶ ὁ ἐν αὐτῇ πρεσβύτερος) ἐκ τοῦ, τῆς πόλεως, Ἐπισκόπου. Οἱ πρεσβύτεροι δὲ οὗτοι κληθέντες ἐπειτα πάροχοι, προϊόντος τοῦ χρόνου προσελάμβανον διὰ τὴν ἑαυτῶν ἐποπτείαν οὐ μόνον ἐν ἡ δύο χωρία, ἀλλὰ δέκα καὶ πολλῶ ἔτι πλεονα. Ἐκάστη δὲ περιφέρεια τοιούτων χωρίων ἀποτελοῦσα ἐν ὅλον, ἐκκλησιαστικῶς, διωργανωμένον σύμπλεγμα παροικία ἢ παρόχια μετὰ ταῦτα κληθεῖσα ἐξήρτητο ἐκ τῆς, ἐν τῇ πόλει, ἐκκλησίας, ἥτις ὡς ἐκ τῆς, ἐν αὐτῇ, ὑπαρχούσης Ἐπισκοπικῆς καθέδρας ὀνομάζετό καθεδρική ἐκκλησία.

Τοιαῦται δὲ παροικία ἀπὸ τῆς ΣΤ'· καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς Η'· καὶ Θ'· ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐφεξῆς προήγοντο εἰς Ἐπισκοπάς, ὅν οἱ Ἐπίσκοποι ὑπέκειντο ὡσαύτως τῷ, τῆς πόλεως, Ἐπισκόπῳ, ὅστις τούτου ἕνεκα ὑπῆρχεν

ἀληθῆς καὶ πραγματικὸς ἐκεῖνων Ἀρχιεπίσκοπος. Καὶ τοιαῦται Ἀρχιεπισκοπαὶ ἔχουσαι ὑφ' ἑαυτὰς ἐπισκοπικοὺς θρόνους σῶζονται ἔτι καὶ νῦν κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ Πατριαρχικοῦ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θρόνου πολλὰ ὡς λ.χ. ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Θεσσαλονίκης, Ἐφέσου κλπ.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν σήμερον οἱ Ἀρχιεπίσκοποι δὲν εἶναι οἱ ἄμειστοι προϊστάμενοι τῶν Ἐπισκόπων, οὔτε ἔχουσιν ὑπ' αὐτοὺς τὸ παράπαν διοικητικὴν ἢ ποιμαντορικὴν τινα δικαιοδοσίαν, οὔτε προσόντα τινα ἰδιάζοντα παρ' αὐτῶν ἀπαιτοῦνται. Τοιοῦτοι λοιπὸν ὄντες, ποῖον λόγον διατηρήσεως ἔχουσιν; εἰς τί χρησιμεύουσι; Βεβαίως εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ εἰς ἄρσιν τῆς, κατὰ Χριστὸν ἰσότητος. Καὶ ἰδοὺ πῶς περὶ αὐτῶν ἀποφαίνεται ὁ Ζωναράς. «Ἀρχιεπίσκοπος πῶς ὀνομασθήσεται τις μὴ ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους; ἦδε μὴ πρόσσει τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ τὸ ὄνομα πρὸς ἀλήθειαν πρόσσειν. (Ὅρα Σύνταγμα ἱερ. κανόνων Τόμ. Β'. σ. 212).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ Σύνοδος προτείνει

α) νὰ καταργηθῶσιν ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ τίτλοι τῶν Ἀρχιεπισκόπων.

β) πάντες οἱ, ἐν τῇ Κράτει, Ἱεράρχαι νὰ καλῶνται Ἐπίσκοποι.

γ) νὰ ὀρισθῇ ἰσότης ἐπίδοματος εἰς πάντας ἤτοι νὰ ἐξισωθῇ τὸ τῶν Ἐπισκόπων ἐπίδομα πρὸς τὸ τῶν Ἀρχιεπισκόπων. Ἐὰν ὅμως, ἔνεκα οἰκονομικῶν λόγων εἶναι τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος δύσκολον, τότε τηρήτω τὸ νῦν ἐπίδομα ὡς πρὸς τοὺς νῦν ὑπάρχοντας Ἀρχιεπισκόπους, ἐν ὧσιν οὗτοι ἐν τοῖς ζῶσι διατελοῦσι· μετὰ ταῦτα ὅμως καὶ ἐν ταῖς πρωτεουσῆσιν τῶν νομῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν, ἐν ταῖς πρωτεουσῆσιν τῶν ἐπαρχιῶν, τὸ ἐπίδομα πρέπει νὰ εἶναι τὸ αὐτό.

δ) νὰ προπορεύωνται καὶ προκαθέζωνται κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας.

ε) ἐξαιροῦνται οἱ μέχρι τοῦδε λαβόντες τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, οἵτινες δικαιοῦνται νὰ τηρῶσι τοῦτον (ἂν θέλωσιν) ἔφ' ὄρου ζωῆς, μνημονευόμενοι ὡς τοιοῦτοι καὶ ὑπογραφόμενοι, ἀλλὰ μὴ προκαθεζόμενοι.

στ) ἐξαίρεσιν δ' ὡσαύτως πρέπει νὰ ἀποτελῇ ὁ, κατὰ καιροῦς, Ἀθηνῶν Ἐπίσκοπος, ὅστις διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν Ἐπίσκοπον τῆς Μητροπόλεως τοῦ Βασιλείου πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου, νὰ προίσταται πάντων καὶ νὰ ὑπογράφηται ὡς τοιοῦτος καὶ νὰ τηρῇ πάντα καθόλου τὰ μέχρι τοῦδε προνόμια.

† Ὁ Ἀθηνῶν Προκόπιος Πρόεδρος

† Ὁ Νάξου Παρθένιος

† Ὁ Μογεμβασίας καὶ Σπάρτης Διονύσιος

† Ὁ Καρυστίας Μακάριος

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Ἀνθίμος.

Ἐν τούτοις ὅμως, παρὰ τὴν «ὀρθὴν καὶ εὐλογὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ

φρόνημα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων» τῆς Συνόδου πρότασιν, ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου οὐ μόνον δὲν κατηργήθη ἀλλὰ καὶ διετηρήθη μέχρι λήξεως τοῦ 18^{οῦ} αἰῶνος, ὅτε διὰ τοῦ ΒΧΔ' τῆς 6 Ἰουλίου 1899, Νόμου «Περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους» κατηργήθη οὗτος, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας πολλῶν, εἰς τὴν διατήρησιν τούτου, ἐπιμενόντων. «Ἐξαίρεσι τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἀναγράφει τὸ ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1900 Β.Δ. καὶ ἐν ἄρθρῳ β, πάντες οἱ λοιποὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς θὰ τιτλοφορῶνται ἐφεξῆς Ἐπίσκοποι ὄντες ἐν πᾶσιν δμοιόδοθμοι καὶ προηγούμενοι τῇ τάξει μόνον κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας»¹.

Ἐν τοσοῦτῳ ὅμως ἄκρως ἀντίθετοι ἦσαν αἱ, ἐν τῷ, ὑπὸ κρίσιν, ζητήματι, τῶν μεταγενεστέρων Συνοδικῶν Περιόδων, ἀπόψεις· συγκεκριμένως ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, κατὰ τὴν συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 3ης Μαΐου 1903 «συνιστώσα θερμῶς» ὅπως τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν νόμον, περὶ ἐπαναφορᾶς τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν αὐτῷ τοῦ, κατωτέρω, ἐγγράφου, ἔχοντος οὕτως.

«Ἀριθ. $\frac{\text{πρωτ. } 1401}{\text{δισκ. } 1439}$

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 14 Μαΐου 1903.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος

Πρὸς

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. Ὑπουργεῖον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1899 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ ἐδημοσιεύθη τῇ 6 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ΒΧΔ' περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους, νόμος, δι' οὗ πλὴν τῆς ἐπενεχθείσης μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν, τοῦ Κράτους, διαίρεσιν (ἄρθρον 13) κατηργήθησαν καὶ οἱ τίτλοι τῶν Ἀρχιεπισκόπων (ἄρθρ. 14). Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἄνευ προηγουμένης, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γνωμοδοτήσεως, ἥτις ἦτο πάντῃ ἀπαραίτητος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Ἐὰν δὲ βραδύτερον κατὰ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτε ἐμελλε νὰ ἐκδοθῇ τὸ σχετικὸν Νομοτελεστικὸν διάταγμα, ἡ Ἱ. Σύνοδος παρέσχε τὴν ἑαυτῆς γνωμοδότησιν, τοῦτο ἔπραξεν ἐξ ἀνάγκης, μὴ θελήσασα νὰ εὑρεθῇ εἰς διαστάσιν πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Νῦν ὅμως, προκειμένου νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς νόμος καταργῶν τὸν νόμον ἐκεῖνον ΒΧΔ' ἡ Ἱ. Σύνοδος σπεύδει νὰ συστήσῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον θερμῶς, ὅπως ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ἐπιψήφισιν νόμον πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀτόπου ἐκεῖνου, δι' οὗ τὰ δικαιώματα τῆς ἀνωτάτης, ἐν Ἑλλάδι, ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς προσεβλήθησαν, καὶ τὰ ὅποια ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέον ὑπὸ τῆς Πολιτείας νὰ παρρωῶνται καὶ οὕτω ἀποκατασταθῶσιν πάλιν οἱ τίτλοι τῶν Ἀρχιεπισκόπων.

1. Στεφ. Γιαννοπούλου ἐνθ' ἀνωτ. σ. 111. Χρυσ. Παπαδοπούλου ἐνθ' ἀνωτ. σ. 294. Βασ. Ἀτέση ἐνθ' ἀνωτ. σ. 5.

Ἡ Ἱ. Σύνοδος προβαίνει εἰς τὴν σύστασιν ταύτην τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον οὐ μόνον οὐδεις ἀποχρῶν λόγος ὑπαγορεύει τὴν κατάργησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου τίτλου, ἀλλὰ τοῦναντίον σπουδαῖοι λόγοι ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν αὐτοῦ.

Ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἦν τὸ πάλαι τίτλος τῶν Ἱεραρχῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, τῶν ἐχόντων ὑφ' ἑαυτοῦς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον οἱ Ἱεράρχαι τῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες αὐτοκέφαλοι ἀνεκηρύχθησαν. Ὡς λ. χ. τοιοῦτον τίτλον ἔφερον, κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα, ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ῥώμης· ἐπίσης ὁ πρῶτης Ἰουστινιανῆς, ὁ Κύπρου, ὁ Συναίου καὶ ἄλλοι. (Πρβλ. Ἀθανασ. Ἀπολ. Γ'.—Ἐπιφαν. κατὰ αἵρ. ΞΗ'. 21—Σωκράτ. Ἐκκλησ. ἱστορ. Β'. 8, πρακτ. τῆς Γ': Οἰκουμενικῆς Συνόδου· νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'—Στ'. Οἰκουμ. Συνόδου καν. λθ').

Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦς ὁ τίτλος αὗτος καθιερώθη ὡς μεσάζων οἶονε μεταξὺ Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων (Πρβλ. Βαλσαμ. ἐρμην. εἰς 38 κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Β' σ. 393. καὶ 394) ὡς τίτλος δηλονότι Ἱεραρχῶν πόλεων ἢ πρωτευουσῶν ὀπωσδήποτε ἐπισήμων, ἀλλὰ μὴ ἐχόντων ἐνίστε εἰς ἑαυτοὺς Ἐπισκόπους ὡς ὁ Βαλσαμῶν παρατηρεῖ. «Ὡρίσθη γὰρ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, τὰς μὲν ἐχούσας διοικήσεις πολλὰς πόλεις ὑπὸ Ἐπισκόπων κυβερνωμένας παρὰ Μητροπολιτῶν διεξάγεσθαι...» (Σύνταγμα Δ'. σ. 553).

Καὶ ὡς τοιοῦτος ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους· ἐν χρήσει εἶναι δὲ καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων (Πρβλ. Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Τ. Ε'. σ. 524) ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥωσσίας (Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης, Νικηφόρος Θεοτόκης ἦσαν ἄλλοτε Ἀρχιεπίσκοποι) πολλοὶ τῶν Ἱεραρχῶν ἤδη φέρουσι τὸν τίτλον τοῦτον, πλὴν τοῦ Πατριούλεως, Μόσχας καὶ Κιέβου φερόντων τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἀνεγνωρίσθη καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου Σ' τοῦ 1852 τοῦ, μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τῆς Ἱ. Συνόδου, ψηφισθέντος.

Ἡ κατάργησις δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι, οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἀρχιεπίσκοποι δὲν ἔχουσιν ὑφ' ἑαυτοῦς Ἐπισκόπους, εἶναι οὐ μόνον ἀδικαιολόγητος, ἀλλὰ καὶ ὀλεθρίας δύναται νὰ ἔχη συνεπείας· διότι τῆς ἀρχῆς ταύτης, διὰ τοῦ ΒΧΔ'. νόμου, καθιερουμένης, ἔδει νὰ καταργηθῆ καὶ αὐτὸς ὁ τίτλος τοῦ Μητροπολίτου ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα οὐδεις τῶν Ἐπισκόπων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν ἰσχύουσαν, παρ' ἡμῖν, νομοθεσίαν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ, τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, Ἐκκλησίᾳ, ἐνθα οἱ πλείστοι τῶν Μητροπολιτῶν δὲν ἔχουσιν ὑφ' ἑαυτοῦς Ἐπισκόπους. Ἦτος μάλιστα, κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἔδει νὰ γένηται σκέψις, περὶ καταργήσεως τοῦ τίτλου τινῶν ἐκ τῶν Πατριαρχῶν (Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων) διότι, ὡς γνωστὸν, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ αὐτῶν περιφέρειαι σημαντικῶς περιω-

ρίσθησαν, οἱ δ' ὑπ' αὐτοὺς Μητροπολίται εἰσὶν ἐλάχιστοι καὶ τοῦτο φιλοῦ
ὀνόματι καὶ ἄνευ παροικιῶν.

Ἐὰν διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ τίτλου τῶν Ἀρχιεπισκόπων, ἐν Ἑλλάδι, ἐφηρμόσθη τὸ ἀρχαῖον Μητροπολιτικὸν σύστημα, ὡς φρονεῖ ὁ νομοθέτης τοῦ ΒΧΔ'. νόμου οὐδὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνηται λόγος, διότι εἶναι φανερόν, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Κράτους διατελεῖ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ὑπάγονται δὲ ἀμέσως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱ. Συνόδου.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον ἀτυχῶς κατωρθώθη διὰ τοῦ ΒΧΔ'. Νόμου εἶναι ὅτι, παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἱστορικὰς παραδόσεις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας κατηργήθη τίτλος ἀποτελῶν μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ τελετουργικοῦ καὶ καθωρισμένον ὑπὸ τε τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν νόμων τῶν εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων, ὧν τοὺς ἄρτους καὶ τὰς διατάξεις ἢ τε ἐκκλησία καὶ πολιτεία ὀφείλουσιν ἀπαρασαλεύτως νὰ τηρῶσιν. Ἄλλως τε δὲ διὰ τοῦ νόμου ἐκεῖνου κατηργήθη αὐθαίρετως σύστημα διὰ τοῦ Σ'. Νόμου, τοῦ 1852, καθιερωθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου, τοῦ ἀναγνωρίζοντος καὶ μνημονεύοντος Μητροπολιτῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων, ἔχοντος δ' ἐπὶ λέξει οὕτω. «... Οὕτω τὸ αὐτὸ Πνεῦμα καὶ διὰ τῆς ἀποφάνσεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκανόνισεν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς ἐνότητος τοὺς μὲν Πατριάρχας τοὺς δὲ Ἀρχιεπισκόπους καὶ Μητροπολίτας...».

Διὰ τῆς καταργήσεως δὲ τοῦ συστήματος τούτου λειτουργήσαντος ἤδη ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὄλην ἢ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπεβιάσθη καὶ ἐξωμοιώθη πρὸς μίαν ἐπαρχίαν Μητροπολιτικὴν, τοῦθ' ἕπερ οὔτε δίκαιον εἶναι οὔτε συμφέρον, οὔτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οὔτε πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συνάδει. Ὁ βίος τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν δὲν εἶναι παροδικός, οὐδὲ δύναται τις νὰ προῖδῃ, ὅποια σπουδαῖα γεγονότα ἐπιφυλάσσονται αὐτοῖς. Τίς οἶδεν, ἐὰν μετὰ τινα ἔτη ἢ συγκρότησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἢ νῦν ἀδύνατος ὑπὸ τινων θεωρουμένη, δὲν θέλει καταστῆ ἀναγκαιοτάτη καὶ ἐπιτακτικὴ; Τίς οἶδεν, ἐὰν, ἐν προσεχῇ μέλλοντι δὲν θέλει παρουσιασθῆ ζήτημὰ τι ἐκκλησιαστικὸν ἀπαιτοῦν τὴν συγκρότησιν Συνόδου, ἔστω καὶ Τοπικῆς; Θὰ εἶναι λοιπὸν δίκαιον, θὰ εἶναι ἀξιοπρεπὲς καὶ συμφέρον ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει, ἄλλαι μὲν ἐκκλησίαι ἀσημότεραι καὶ μεταγενέστεραι νὰ ἀντιπροσωπευθῶσιν ὑπὸ σειρᾶς Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων, ἢ δὲ ἀρχαιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἣ ἐκηρύχθη καὶ διεδόθη ὁ Χριστιανισμὸς ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, νὰ ἀντιπροσωπεύηται ὑφ' ἐνὸς μόνου Μητροπολίτου;

Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους καὶ ἄλλους λόγους ἢ Ἱ. Σύνοδος σπεύδει νὰ ὑποβάλῃ θερμὴν σύστασιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἵνα προβῇ εἰς τὴν

κατάργησιν τοῦ νόμου ἐκείνου καὶ ἐπαναφέρῃ τὸν τίτλον καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἦν καὶ πρότερον.

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος Πρόεδρος

† Ὁ Ἀκαρνανίας καὶ Ναυπακτίας Παρθένιος

† Ὁ Ἀρτης Γεννάδιος

† Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσένιος

† Ὁ Παρονᾶξίας Γρηγόριος

Ὁ π. τ. Ἱ. Σ. Β. Ἐπίτροπος

Ἄλ. Κολυβάς» προσειπὼν τὰ ἐξῆς. «Φρονῶ, ὅτι ἀντὶ τῶν, ἐν τῷ συμπεράσματι, ἐννέα στίχων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1401 ἐγγράφου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἦτοι ἀπὸ τοῦ «Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους... μέχρι τέλους, δέον νὰ θεθῶσιν ἐντονώτεροι οἱ ἐξῆς. «Ὅθεν ἐπειδὴ, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐτάχθη φρουρὸς ἀγρυπνος καὶ θεματοφύλαξ τῶν ἱερῶν κανόνων, Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν καὶ τῶν, κατὰ μέρος, μεγάλων ἀγίων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν ἱερῶν παραδόσεων καὶ ὤμοσε τὸν νενομισμένον ὄρκον, ὅτι θὰ τηρήσῃ ἀπαραιετώτους καὶ ἀπαρασαλεύτους πάντας τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς μέχρι κεραίας τὰ ἀξιώματα καὶ τοὺς τίτλους τῶν Ἀρχιεπισκόπων, ἐν οἷς καὶ ὁ καταργηθεὶς, ὡς μὴ ὄφειλε, ὅστις σχεδὸν συνεγενήθη τῇ Ἐκκλησίᾳ συνέζησε καὶ συζῆ ἐν τε τῇ Ἀνατολικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Λατινικῇ καὶ δικαιοῦται διὰ τοῦτο νὰ συνυπάρχῃ καὶ συζῆ μετ' αὐτῆς, θερμῶς παρακαλεῖ τὸ Ὑπουργεῖον ἀγαθυνόμενον νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ προσγεγεννημένον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀδικήμα τοῦτο διὰ ψηφισθησομένου νόμου ὑπὸ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος καὶ οὕτως ἐπαναγάγῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν καταργηθέντα οὕτως σπουδαιότατον τίτλον τῶν Ἀρχιεπισκόπων εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ περιότην»¹.

Καὶ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν πρακτικῶν, τῆς ὡς ἄνω συνεδρίας ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐδικαιολόγει τὰς ἀπόψεις αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἐξῆς δύο βασικῶν σημείων «1) διότι ὁ νόμος ἐκεῖνος δηλ. ὁ ΒΧΔ'. ἐψηφίσθη ἄνευ προηγουμένης γνωμοδότησεως τῆς Συνόδου. Ἐὰν δὲ ἡ γνωμοδότησις ἐδόθη μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νόμου, τοῦτο ἔπραξεν ἡ Σύνοδος ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ περιέλθῃ πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς διάστασιν καὶ 2) ἐνεκα ἱστορικῶν, ἐθνικῶν καὶ ἄλλων λόγων ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου δὲν ἔπρεπε νὰ καταργηθῇ, ἀφοῦ ἄλλως ἐν ταῖς ὁμοδόξοις Ἐκκλησίαις ὁ τίτλος οὗτος ὑφίσταται καὶ ἀφοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἀπὸ τῆς χειραφετήσεως αὐτῆς ὠρίσθη ἐκ νέου καὶ ἐτηρήθη ἄχρι τοῦδε ἐπὶ 50 περίπου ἔτη».

Ἐτι πῶς ἐκτενέστερον, ἐν ἔτει 1911, ἐπανήλθε καὶ αὐθις, εἰ καὶ πολυλάκις ἀψησολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ Σύνοδος, ἀπρατεῖλασα τῷ Ὑπουργεῖῳ τὸ κάτωθι αὐτῆς ἔγγραφον.

1. Πρὸλ. Β. Ἀτέση ἐνθ' ἄνωτ. σ. 6.

κ' Ἀριθ. $\frac{\text{Πρωτ. 1440}}{\text{Διεκ. 724}}$

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Μαΐου 1911.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π.

Διὰ τοῦ νόμου ΒΧΔ' τῆς 6ης Ἰουλίου 1899 περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους πλὴν τῆς ἐπενεχθείσης μεταρρυθμίσεως, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ, τοῦ Κράτους, διαιρέσει (ἄρθρον 13) κατηργήθησαν καὶ οἱ τίτλοι τῶν Ἀρχιεπισκόπων (ἄρθρον 14). Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον οὐδεις ἀποχρῶν λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου τίτλου, ἀλλὰ τούναντίον λόγοι σπουδαῖοι καὶ σοβαροὶ ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔκτοτε ἐπανειλημμένως διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1401 ἀπὸ 14 Μαΐου 1903 καὶ ὑπ' ἀριθ. 2870 ἀπὸ 24 Μαΐου 1905 ἐγγράφων Αὐτῆς ἐξητήσατο τὴν ἐπαναφορὰν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Καὶ νῦν δὲ δι' ἐλπίδος ἔχουσα, ὅτι ἡ δικαία αὕτη ἀξίωσις τῆς ὑπερτάτης, ἐν τῷ Κράτει, Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, προφρόνως ὑπὸ τῆς Πολιτείας θέλει ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, προάγεται, ἵνα θερμῶς συστήσῃ τῷ Ὑπουργεῖῳ, ὅπως ἐπιδιώξῃ κατὰ τὴν παρούσαν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν τὴν ἐπιψήφισιν νόμου πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπαντῶν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἦν κατ' ἀρχὰς τίτλος τῶν προϊσταμένων τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων, ἀποτελουσῶν τὰς τότε Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὑπὸ τοιοῦτους δὲ Ἀρχιεπισκόπους ἐτέλουν Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι. Τοιοῦτοι δὲ Ἱεράρχαι φέροντες τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ἦσαν ὁ Ῥώμης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἱεροσολύμων (Ἠρβλ. πρακτικά τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου), εἶτα δὲ οὐ μόνον οἱ προϊστάμενοι τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐκαλοῦντο Ἀρχιεπίσκοποι, ἀλλ' ἀπενέμετο ὁ τίτλος οὗτος καὶ ἄλλοις Ἐπισκόποις ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος τῆς ἑδρας αὐτῶν καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐνεργείας καὶ δράσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις (Ἠρβλ. Ἀθανασίου Ἀπολ. Β' κατὰ Ἀρειανῶν, Ἐπιφ. κατὰ αἱρέσεων 34.21. Σωκρ. Ἐκκλησ. Ἱστορία Β' Η'. Πρακτ. τῆς Γ' Οἰκουμ. Συνόδου, Νεαρὰν Ἰουστινιανοῦ ρλα', Γ' Οἰκουμ. Συνόδου κανόνα ΛΘ'. Μίλιας Ἐκκλησ. Δίκαιον σ. 451 καὶ 452).

Τοῦ χρόνου ὅμως προϊόντος, ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καθιερώθη οἶονεὶ ὡς μεσάζων μεταξὺ Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, ὡς τίτλος δηλονότι Ἱεραρχῶν πόλεων ἢ πρωτευουσῶν ὁπωσδήποτε ἐπισήμων, ἀλλὰ μὴ ἐχόντων ἐνίοτε ὑφ' ἑαυτοὺς Ἐπίσκοπους (Ἠρβλ. Βαλαμ. ἐρμην. εἰς κανόνα ΛΗ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Γ' Οἰκουμ. Συνόδου ἐν Συντάγμ. Πάλλη καὶ Ποτλῆ Β' σ. 393 καὶ 394. «Διάγνωσις γέγονε βασιλικὴ κατὰ παρουσίαν καὶ τῆς τότε συνδιαγνωμονούσης συνόδου ἐφειμένου εἶναι τῷ Βασιλεῖ προεδρείας θρό-

νου ἐν ἐκκλησίαις χαρίζεσθαι, καὶ τὰς ἐπισκοπὰς ἢ καὶ τὰς Ἀρχιεπισκοπὰς εἰς Μητροπόλεις ἀνάγειν... Σημείωσαν οὖν τὰ, τοῦ παρόντος Βασιλικῆς σημειώματος, ῥήματα χάριν τῶν τιμηθειῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ Ἐπισκοπῶν καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν εἰς Μητροπόλεις» πρβλ. ὁμοίως τοῦ Βαλααμῶνος μελέτην χάριν τῶν Πατριαρχικῶν προνομίων ἐν Σύνταγμ. Δ'. σ. 553 «ὠρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τὰς μὲν ἔχουσας διοικήσεις πολλὰς πόλεις ὑπὸ Ἐπισκόπων κυβερνωμένας παρὰ Μητροπολιτῶν διεξάγεσθαι, οὗς καὶ πρώτους οἱ Κανόνες ὀνομάζουσι, τὰς δὲ μὴ ἔχουσας ὑφ' ἑαυτὰς πόλεις τινὰς ὑπὸ Ἐπισκόπων ἰθυονμένας παρὰ Ἀρχιεπισκόπων ἱερατεύεσθαι· ὥστε μειονεκτεῖν μὲν αὐτὰς τῶν Μητροπόλεων, ὑπερτερεῖν δὲ τῶν Ἐπισκοπῶν» ὁμοίως πρβλ. ἐν Σύνταγμ. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Τόμ. Ε'. σ. 513 τάξιν Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Ἐπισκοπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου αὐτόθι ἐν σελ. 524. Μητροπόλεις καὶ Ἀρχιεπισκοπὰς τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅμοίως πρβλ. αὐτόθι ἐν σελ. 525 Ἀυτοκέφαλος Ἐκκλησία Ῥωσσίας Α'. ἐπαρχίαι πρώτης τάξεως Μητροπολίται Β'. ἐπαρχίαι δευτέρας τάξεως Ἀρχιεπίσκοποι Γ'. ἐπαρχίαι τρίτης τάξεως Ἐπίσκοποι).

Καὶ ὡς τοιοῦτος ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Κράτους, εἶναι δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐν τῇ Ῥωσικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα πολλοὶ τῶν Ἱεραρχῶν πλὴν τοῦ Πιερρούπολεως, Μόσχας καὶ Κιέβου, φερόντων τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου, καλοῦνται Ἀρχιεπίσκοποι. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἀνεγνωρίσθη καὶ παρ' ἡμῖν ὁ τίτλος οὗτος διὰ τοῦ Νόμου Σ'. τοῦ 1852 τοῦ, μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τῆς Ἱεραρᾶς Συνόδου, ψηφισθέντος. Ἡ δὲ κατάργησις αὐτοῦ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι, οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἀρχιεπίσκοποι δὲν ἔχουσι ὑφ' ἑαυτοῦς Ἐπισκόπους εἶναι πάντῃ ἀδικαιολόγητος καὶ ἀβάσιμος, διότι, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων συναγεται, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἑκατονταετηρίδων ὑπὸ τοῦς Ἀρχιεπισκόπους φέροντας τίτλον κατώτερον τοῦ Μητροπολίτου, δὲν ἐτέλουν Ἐπίσκοποι, σήμερον δὲ οὐ μόνον ὑπὸ τοῦς Ἀρχιεπισκόπους ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις Ἱεροσολύμων καὶ Ῥωσσίας δὲν τελοῦσιν Ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦς Μητροπολίτας τῶν αὐτῶν καὶ ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδεὶς Ἀρχιεπίσκοπος ἢ Ἐπίσκοπος διατελεῖ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ Μητροπολίται τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου δὲν ἔχουσι ὑφ' ἑαυτοῦς Ἀρχιεπισκόπους, εὐάριθμοι δὲ μόνον ἔχουσι Ἐπισκόπους.

Ἄλλ' ἢ κατάργησις τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου παρ' ἡμῖν οὐ μόνον ἀδικαιολόγητος, ἀλλὰ καὶ ἀλέθρια, δύναται, νὰ ἔχη ἐπακόλουθα· διότι τῆς ἀρχῆς ταύτης διὰ τοῦ ΒΧΔ'. Νόμου καθιερωμένης ἔδει νὰ καταργηθῇ καὶ ὁ τίτλος τοῦ Μητροπολίτου, οὐ μόνον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν οὐδεὶς τῶν Ἐπισκόπων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ ἐν ἄλλαις Ἀυτοκεφαλαῖς Ἐκκλησίαις ἔνθα, ὡς ἀνωτέρω, ἐλέχθη, πάντες σχεδὸν οἱ Μητροπολίται δὲν ἔχουσι ὑφ' ἑαυτοῦς Ἐπισκόπους. Ἴσως μάλιστα κατὰ

τὴν ἀρχὴν ταύτην ἔδει, ἵνα γένηται σκέψις καὶ περὶ καταργήσεως τῶν τίτλων τινῶν ἐκ τῶν Πατριαρχῶν (Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων) διότι ὡς γνωστόν, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ αὐτῶν περιφέρειαι σημαντικῶς περιωρίσθησαν, οἱ δὲ ὑπ' αὐτοὺς Μητροπολίται καὶ Ἀρχιεπίσκοποι (ἐν Ἱεροσολύμοις) εἰσὶν ἐλάχιστοι καὶ οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον τιτουλάριοι, ἦτοι φιλῶ μόνον ὀνόματι καὶ ἄνευ ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν. Ὅτι δὲ διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ τίτλου τῶν Ἀρχιεπισκόπων, ἐν Ἑλλάδι, ἐφηρμόσθη τὸ ἀρχαῖον Μητροπολιτικὸν σύστημα, ὡς ὁ νομοθέτης τοῦ ΒΧΔ'. Νόμου, διατείνεται, μόλις εἶναι ἀνάγκη, ἵνα γένηται λόγος, διότι φανερόν εἶναι, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Κράτους διατελεῖ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων ὑπαγόμενοι ἀμέσως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς κατωρθώθη διὰ τοῦ ΒΧΔ'. Νόμου εἶναι ὅτι, παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἱστορικὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κατηργήθη τίτλος καθωρισμένος ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν νόμων τῶν εὐσεβῶν Αὐτοκρατόρων, ὧν τοὺς ἄρτους καὶ τὰς διατάξεις ὀφείλουσιν ἵνα ἀπαρασάλευτως τηρῶσιν ἢ τε ἐκκλησία καὶ πολιτεία, ἀποτελῶν δὲ μέρος ἀναπόσπαστον τῆς λειτουργικῆς διατάξεως.

Ἄλλως τε διὰ τοῦ Νόμου ἐκείνου κατηργήθη ἀθαιρέτως σύστημα διὰ τοῦ Σ'. περὶ Ἐπισκοπῶν καὶ Ἐπισκόπων, Νόμου τοῦ 1852, καθιερωθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου, τοῦ ἀναγνωρίζοντος καὶ μνημονεύοντος Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων. Ἐν ᾧ δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία ὡς Αὐτοκέφαλος ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὰς παλαιὰς διοικήσεις ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Κράτει, ἐν αἷς ὑπὸ τοὺς Πατριάρχας ἢ Ἐξάρχους ἐτέλουν οἱ Μητροπολίται τῶν Ἐπαρχιῶν μετὰ τῶν, ὑπ' αὐτούς, Ἐπισκόπων, διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ συστήματος τούτου λειτουργήσαντος ἤδη ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὄλην, ἀτυχῶς οὐδὲ πρὸς Μητροπολιτικὴν ἐπαρχίαν τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας ὑπεβιάσθη καὶ ἐξωμοιώθη, διότι, ὡς ὁ ΙΒ'. κανὼν τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου μαρτυρεῖ, καὶ ἐν ταῖς Μητροπολιτικαῖς ἐπαρχίαις ἐτέλουν ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας τὸν Μητροπολίτην οὐ μόνον Ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ Μητροπολίται μὴ ἔχοντες ὑφ' ἑαυτοῦς Ἐπισκόπους. (Πρὸς ΙΒ'. καν. Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Β'. σ. 246 «...ἔσαι δὲ πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς Μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν Ἐπίσκοπος, δῆλον ὅτι σωζομένων τῆ, κατ' ἀλήθειαν, Μητροπόλει τῶν οἰκειῶν δικαίων). Ὑπὸ δὲ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς, παρ' ἡμῖν, ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, τῆς Ἱ. Συνόδου, διὰ τοῦ νόμου ἐκείνου, οὐδὲ οἱ τῇ τάξει, ὑποδεέστεροι τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπίσκοποι ἐτηρήθησαν, καὶ ταῦτα τῆς καταργήσεως ταύτης γενομένης παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς, πρὸ τοῦ 1821, ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας πολλάκις μνημονεύουσης προαγωγᾶς Ἐπισκοπῶν εἰς Ἀρχιεπισκοπὰς

καὶ Μητροπόλεις, οὐδὲ δὲ ὑποδιβασμούς Μητροπόλεων καὶ Ἀρχιεπισκόπων εἰς Ἐπισκοπὰς (Πρβλ. Μεγ. Οἰκονόμου, τὰ σφζόμενα Τ. Β'. σ. σ. 226).

Ἄλλ' ἢ κατάργησις τοῦ τίτλου τῶν Ἀρχιεπισκόπων οὐ μόνον ἀντίκειται πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἱστορικὰς ἡμῶν παραδόσεις καὶ πρὸς τὸ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἡκιστα συνάδει πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ἐθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὁ βίος τοῦ Ἐθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι παροδικός, οὐδὲ δύναται τις ἵνα προῖδῃ ὁποῖα σπουδαῖα γεγονότα ἐπιφυλάσσονται αὐτοῖς. Οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι μετὰ τινὰ ἔτη ἢ συγκρότησις Οἰκουμένης Συνόδου, ἢ νῦν ἀδύνατος ὑπὸ τινων νομιζομένη, ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτακτικῇ ἀποθήσεται, ἐνδέχεται, ἵνα ἐν προσεχεῖ μέλλοντι ζήτημα ἐκκλησιαστικῶν ἐμφανιζόμενον, τὴν σύγκλησιν Οἰκουμένης Συνόδου ἀπαραίτητος καταστήσῃ. Καὶ τότε ἄλλαι μὲν Ἐκκλησίαι ἀσημότεραι καὶ μεταγενέστεραι θέλουσιν, ἐν τῇ Οἰκουμένηῃ Συνόδῳ, ἀντιπροσωπευθῆ διὰ σειρᾶς Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων, ὑφ' ἐνὸς δὲ καὶ μόνον Μητροπολίτου, ἢ ἀρχαιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐν ἣ Ἐκκλησίαι ἰδρῦθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὡς αἱ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Κορίνθου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἡ τῶν Πατρῶν, κατ' ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἄλλαι δὲ Ἐκκλησίαι ἡμῶν ἰδρῦθησαν ὑπὸ ἀκολούθων καὶ μαθητῶν τῶν Ἀποστόλων, ἀπ' ἀρχαίων δὲ χρόνων Μητροπολίται ἐκαλοῦντο οὐ μόνον οἱ Ἐπίσκοποι τῶν τριῶν Ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀθηνῶν, Κορίνθου καὶ Πατρῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πόλεων ὡς ὁ τῆς Λαρίσης, ὁ τῆς Μονεμβασίας ὑπὸ τοῦ αἰοδίδιμου Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου διὰ χρυσοβούλλου εἰς Μητρόπολιν ἀνυψωθεῖσαι. εἶναι τοῦτο δίκαιον, εἶναι τοῦτο ἀξιοπρεπὲς καὶ συμφέρον τῷ Ἐθνει καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν; Ἄλλ' οὐχ' ἤττον ἀναξιοπρεπὲς καὶ ἄτοπον κρίνει ἢ Σύνοδος, ὅτι ἐν Πάτραις, ἐν Κερκύρα, ἐν Τήνῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα εὐρίσκονται Λατῖνοι Ἀρχιεπίσκοποι, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας τοῦ Κράτους εἶναι ἐν ἡσσοῖ μοίρα ὡς φέροντες τὸν τίτλον τοῦ Ἐπισκόπου.

Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους ἢ Ἱ. Σύνοδος καὶ αὐθις θερμῆν ὑποβάλλει τῷ Ὑπουργεῖῳ σύστασιν, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸς κατάργησιν τοῦ Νόμου ἐκείνου καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, ὡς ἦν καὶ πρότερον.

- † Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος, Πρόεδρος
- † Ὁ Πατρῶν Ἀγτώνιος
- † Ὁ Σύρου, Τήνου καὶ Ἄνδρου Ἀθανάσιος
- † Ὁ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας Χρῦσανθος
- † Ὁ Μονεμβασίας καὶ Λακεδαιμόνος Γερμανός».

Παρὰ τοὺς, οὓς κατ' ἐπανάληψιν, ἢ Ἱ. Σύνοδος ἐπεκαλεῖτο, λόγους, ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου δὲν ἐπανῆλθεν ἔκτοτε εἰς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἱεραρ-

χίαν, μέχρις οὗ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2891 καὶ ἀπὸ 21 Ἰουλίου 1922 «Περὶ περιθάλψεως ἀποχωρούντων ἐκ τῶν οἰκείων θρόνων Ἐπισκόπων καὶ ὀνομασίας Ἐπισκοπῶν καὶ Ἐπισκόπων» Νόμου, ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Γ'. Ἐθνοσυνελεύσεως, αἱ μὲν Ἐπισκοπαὶ προήχθησαν εἰς Μητροπόλεις, κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ πνευματικοὶ αὐτῶν ἡγέται προαχθέντες εἰς Μητροπολίτας φέρουν ἐφεξῆς τὸν τίτλον αὐτοῦ, ἡ δὲ Μητρόπολις Ἀθηνῶν ὀνομάσθη Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ὁ ἐκάστοτε αὐτῆς ποιμενάρχης Ἀρχιεπίσκοπος λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ «Μακαριώτατος ὑπέρτιμος καὶ Ἐξάρχος πάσης Ἑλλάδος» τὴν προσωυμίαν του δὲ ταύτην ἀντικατέστησεν ἀπόφασις τῆς, κατὰ τὸ 1923, συναλθούσης Ἱεραρχίας κυρωθεῖσα νομοθετικῶς ὑπὸ τῆς Πολιτείας, δι' ἧς ὁ Ἀθηνῶν ὀνομάσθη «Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος»¹.

1. Χρυσ. Παπαδοπούλου ἐνθ' ἄνωτ. σ. 294. Β. Ἀτέση. Μητροπολίτου πρ. Δήμου Ἡ ἐκλογή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας ἐν «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῶ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου» ἔτ. 1950, ἀριθ. φύλ. 2—3 σ. 77 ὅπου 1 ἐν ἧ ἐπιλέγεται. «Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν προαγορεύεται Μακαριώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ὑπέρτιμος καὶ Ἐξάρχος πάσης Ἑλλάδος. Πάντες δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τιτλοφοροῦνται Μητροπολίται, τῶν Ἐπισκοπῶν αὐτῶν προαγομένων εἰς Μητροπόλεις καὶ προηγούνται ἀλλήλων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης». Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφοραδῶν Ἱερεμίου τοῦ ἀπὸ Βελανιδιάς : Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ἐν Βόλῳ ἔτ. 1950. Τ. Γ'. σ. 286.